

Y también algunas descalificaciones que parecen indicar mera antipatía hacia el personaje y hacia lo que representa para el autor. Es el caso del banquero Emilio Botín y del actor Tom Cruise. Respecto al primero se hace el siguiente juego de palabras: «el señor Botín se cobra el botín de 700 euros» (p. 84). En cuanto al segundo, Torres menciona el film *Misión*

Imposible (1996, Dir. Brian de Palma), protagonizado por él, como un ejemplo de publicidad subliminal indirecta por la presencia en el mismo de ordenadores Apple. Cruise no es mencionado por su nombre sino como «el inefable ex novio de Penélope Cruz» (p. 48).

Quim Puig

Vidal, David

El malson de Chandos: aproximació a la crisi acadèmica i professional del periodisme des de la crisi postmoderna de la paraula

Bellaterra: UAB; Universitat Jaume I; Universitat de València; Universitat Pompeu Fabra

«En pronunciar paraules com “esperit”, “ànima” o “cos”, ja experimentava un desassossec inexplicable. Sentia per dintre meu com impossible de poder emetre un judici sobre els afers de la cort, els esdeveniments al parlament, o qualsevol altra cosa». Acaba de començar el segle XX i la paraula diu prou. La fe en la decibilitat de les coses es dissol i agafa cos la distància entre el triangle de la paraula, el subjecte i el món. Europa enceta la seva particular *saudade* intel·lectual.

Langoixa lingüística de Philipp Lord Chandos, personatge de començaments del segle XVII ideat pel poeta vienès Hugo von Hofmannsthal (1874-1929), és el *leit motiv* del llibre del professor David Vidal. *El malson de Chandos* descriu la crisi lingüística d'Occident, que s'escampa com una taca d'oli fins a l'escriptura periodística i els seus valors.

La carta de Chandos —publicada sota el títol *Ein Brief*— neix en un clima intel·lectual molt precís: l'Europa central de les acaballes del segle XIX i començaments del XX. És la primera generació que no només s'amoïna sinó que fa del cansament de la paraula l'epicentre del seu pensament. Aquests escriptors, predominantment jueus com el

propi Hofmannsthal, profetitzen aquesta dolorosa pèrdua de la paraula que arriba fins avui. Un allunyament expressiu sense retorn.

Vidal, en un assaig que va merèixer el XV premi a la investigació en comunicació de masses del Consell de l'Audiovisual de Catalunya, fa un recorregut pels pensadors d'aquest *malson*: Kafka, Musil, Beckett, Wittgenstein, Zweig, Mauthner, Kraus, Joyce, Canetti. També Nietzsche, Mallarmé i Rimbaud. Però, sobretot, George Steiner, lingüista nascut a París de pares jueus austríacs i que va emigrar als EUA el 1940, fugint de la barbàrie nazi. L'autor de *Gramàtiques de la creació* i *Extraterritorial* és la primera referència teòrica de Vidal, la veu que situa aquest malestar postmodern en el centre de rotació del *Malson de Chandos*. Un malson, ens diu Vidal, que ens ha deixat «lluny de la paraula», que és precisament la nostra «llar», en un temps del que Steiner «ha anomenat l'*apartarse* de la paraula».

La crisi líquida

Vidal analitza la crisi de la paraula des de la postmodernitat, aquesta època en

què el filòsof polonès Zygmunt Bauman diu que hi habita una «societat líquida». «La postmodernitat —diu Vidal— es pot entendre com la conseqüència d'una bona atipada de modernitat: de tant d'observar el subjecte, se'ns descompon; de tant d'escrutar la realitat i la paraula, com li passa a Chandos, es distancien, es disgreguen». La paraula adquireix les propietats de l'aigua.

El mapa de referències de l'autor pateix d'un volgut eurocentrisme —la crisi d'Occident o la crisi d'Europa?— i l'anàlisi del malson es menja mig llibre que podria haver estat dissecat en menys pàgines. Vidal parla d'uns autors que, potser, demanen més silenci. El rigor intel·lectual de l'assaig, però, és indubtable. Sorpren la total coherència del llibre, senyal que estem en mans d'un expert en l'estudi de la crisi de la paraula.

En l'anàlisi d'aquesta crisi, Vidal ens regala amb un erudit i didàctic passeig pels autors de la sospita, la literatura del No —inventariada a *Bartleby y compañía*, d'Enrique Vila-Matas— i un tractament científic de la postmodernitat, deconstrucció inclosa. Vidal fa una exposició entenedora de les arrels del problema i del panorama actual, bo i fent-nos dubtar, paradoxalment, de la indecibilitat de la cosa.

Guiat pel filòsof català Lluís Duch, l'autor ens explica que la «crisi de l'emparaulament» en el context postmodern s'ha tornat en un empobriment del llenguatge, en una devaluació de la paraula pública, que per moments ens sembla impossible de cultivar en aquesta terra erma, trillada, malmesa.

El malson de la premsa

Vidal porta l'aigua al seu molí quan enceta l'anàlisi del model de premsa actual a partir de l'arxiesmentada crisi de la paraula. David Vidal Castell (Barcelona, 1970) ha exercit com a periodista a les planes del diari *Avui*. La seva tesi doctoral, *Alteritat i presència*, versava sobre els gènere

res periodístics, en concret l'entrevista, i és ben present al pòsit d'*El malson de Chandos*.

Amant de l'aplicació de la reflexió epistemològica al camp comunicatiu, Vidal rep una forta influència d'Albert Chillón, el seu director de tesi i autor de *Literatura y periodismo: una tradición de relaciones promiscuas*. Sense abandonar la línia erudita de Chillón, Vidal fa gala d'una prosa més recta, seca i neta, que defuig de les llaminadures. Una prosa amb volum, cosa cada cop menys freqüent en la polsosa llengua catalana.

Vidal es refereix a una crisi del periodisme que no és tal. El que ens descriu l'autor és la crisi de la premsa i no la del periodisme, que potser també existeix i que, efectivament, tindria molt a veure amb la primera. Es refereix Vidal a la inflació de la paraula, que òbviament és aplicable a tots els mitjans de comunicació, però que agafa sentit un cop sí i l'altre també a la plaça de la paraula escrita.

Aquí, quan parla de la premsa, Vidal és més silenciós —que potser l'autor s'ho va passar millor escrivint la primera part del llibre?— i parla del declivi dels hàbits lectors i del consum de premsa. La crisi de la paraula s'agermana amb l'actual crisi del model de premsa, que no aconsegueix sortir del pou de la credibilitat informativa i la difícil incorporació de lectors joves. Els diaris passen per una crisi econòmica estructural.

Els problemes del periodisme són la sobreinformació, l'espectacularització, la simplificació i superficialitat, i la rutinització. La manca d'aprofundiment, tret típicament postmodern, té molta responsabilitat en aquest despropòsit. Crítica Vidal assenyadament «la pornografia audiovisual o mediàtica —així va morir, aquí va caure...— que explota impúdicament la fascinació per l'objecte que ja va atemorir Hofmannsthal un segle enreire i que va fascinar Occident des de les avantguardes».

Una crisi de paradigma

Vidal ja ha il·luminat el seu estudi amb aportacions de la teoria literària, de la lingüística, de la filosofia del coneixement, quan escometa la tasca d'analitzar la disciplina que ell anomena Comunicació Periodística. La seva. Aquí fa una crida contra la dita de la teoria objectivista que ha fet més fortuna, «Facts are sacred, comments are free», del director del *Manchester Guardian* C. p. Scott.

Vidal critica aquesta ingènua divisió entre fets i opinions, encara vigent a moltes de les redaccions de diaris d'arreu del món. Donada la seva natura lingüística, el periodisme no pot ser *objectiu*. L'honestedat i la imparcialitat sí que són possibles, però no són inherents al periodisme, sinó que depenen de l'actitud del periodista. El llenguatge dels diaris no per asèptic és més «objectiu».

«El primer que observem en aquest anomenat estil informatiu —diu Vidal— és el to inexpressiu, de distanciament o d'inexistència del subjecte». En aquest punt, Vidal fa la seva aposta per la testimonialitat: una veu que es compromet amb la seva paraula, viva, present, digna de confiança. La fe en la paraula s'ha de reprendre, el subjecte ha d'agafar el toro per les banyes i usar la paraula conscient de la seva natura però sense esglais.

L'excessiva crisi

«Empobriment lingüístic», «atonía cultural», «gran i profund cansament», «abandonament de l'interès pel concepte de sistema», «raqutisme de la paraula», «atrofia de l'oïda poètica», «una dimissió de

l'actitud d'escolta»... Vidal ens pinta una crisi força seriosa. Excessiva. Tot i assenyalar al principi del seu assaig, encertadament, les dues accepcions de la paraula *crisi* —com a procés de transformació i com a *absència de*—, la diagnosi és ben clara: parlem d'una decadència sostinguda.

Vidal intenta defugir de catastrofismes tot alertant el lector d'aquest risc en notes a peu de pàgina que es queden en el que són. Notes al peu. El que agafa relleu és una visió pessimista i vàlida: «Paradoxalment, aquest periodisme que hem descrit és a la vegada materialista, positivista i objectivista, d'una banda, i difusament postmodern, fragmentat i relativista d'una altra». El pitjor d'un costat i de l'altre.

El malson de Chandos tanca amb una reflexió entorn els gèneres del discurs i la innovació en el periodisme, aspecte no gaire aprofundit per l'autor, qui com a solucions dóna consignes senzilles i fermes. Hi ha més preguntes que respostes. *L'absence de toute rouse* empeny a Vidal a demanar una «ecologia de les paraules» que ens hagués agradat conèixer més detingudament. El llibre és un valuós avenç «científic» en la matèria, conservador en la forma i en el fons, fidel al gènere de l'assaig. La vessant creativa de l'autor hi queda exclosa, paralizada potser per l'allunyament de la paraula. Un allunyament que, combinat amb l'actitud dels genis literaris —persecució de la paraula: García Márquez, fugida silenciosa: Beckett— ha donat bona part de les millors pàgines de la literatura universal.

Agus Morales